

Європа: економіко-географічне положення, склад регіону, політична карта

Європа – одна з “колисок” цивілізації, де виникли перші республіки, з’явилися перші форми демократії, поширилося християнство, сформувалася ринкова модель економіки, відбулася низка науково-технічних революцій, а права людини стали пріоритетом державного управління.

Європа – регіон світу на материк Євразія. З-поміж інших регіонів світу Європа охоплює порівняно невелику площу. Територія достатньо компактна, витягнута в широтному напрямку. Її береги омивають води Північного Льодовитого океану на півночі, Атлантичного океану – на заході та Середземного моря – на півдні. Середземне море й Гібралтарська протока відокремлюють Європу від Африки. Водночас Середземне море здавна було контактною зоною Старого Світу – Європи, Африки та Азії. Особливістю Європи є порізаність берегової лінії, завдяки чому більшість країн регіону мають вихід до морів і океанів. Середня віддаленість від моря становить 300 км. П'ять європейських країн є острівними. Державні кордони країн Європи, що пролягають природними рубежами, не створюють значних перепон для розвитку економічних і культурних зв'язків держав.

Політична карта Європи складна й динамічна. У Європі чотири субрегіони – Північна, Західна, Південна і Східна Європа. Кожний із субрегіонів має свої специфічні риси в географічному положенні, природних умовах і ресурсах, розвитку господарства.

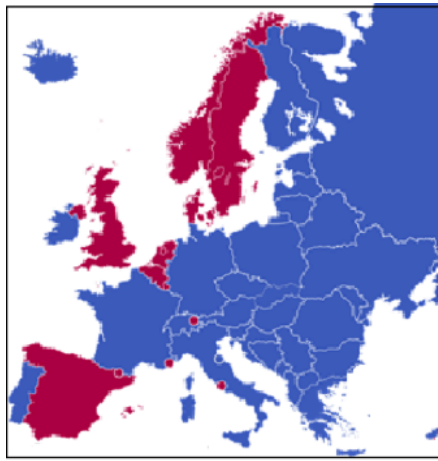

На політичній карті – 54 об'єкти, з них – 44 держави, наймолодша – Чорногорія, що проголосила незалежність від Сербії лише у 2006 р.

Статус невизнаних або частково визнаних державних утворень мають Республіка Косово, Турецька Республіка Північного Кіпру, Придністровська Молдавська Республіка. Вони не мають міжнародного визнання і не є членами ООН.

Низка територій у межах Європи та прилеглих островів мають статус залежних. До них належать, зокрема, 5 територій, залежних від Великої Британії: Гібралтар (територія на південному краю Піренейського півострова), Акротирі та Декелія на острові Кіпр, острови Гернсі та Джерсі у протоці Ла-Манш, острів Мен в Ірландському морі. Фарерські острови перебувають під контролем Данії.

Нині в Європі переважна більшість держав – республіки (позначені синім кольором). Серед них є парламентські, наприклад, Італія, Німеччина; і президентські, як Білорусь. Прикладами змішаних республік є президентсько-парламентська Франція і парламентсько-президентська Україна.

Форма державного правління
в країнах Європи

У Європі існують 12 монархій, позначені червоним кольором на карто-схемі. Єдиною абсолютною і водночас теократичною монархією в Євро-пі є Ватикан, де політична влада належить духовенству і главі церкви. Більшість монархій Європи є конституційними: князівства Андорра, Ліх-тенштейн, Монако та королівства Бельгія, Велика Британія, Данія, Іс-панія, Нідерланди, Норвегія, Швеція, а також Велике Герцогство Люк-сембург.

За державним устроєм більшість країн Європи є унітарними. Проте ча-стина унітарних держав мають у своєму складі автономні утворення, прикладом є Україна, Іспанія. Водночас існує шість федеративних дер-жав: Австрія, Бельгія, Боснія і Герцеговина, Німеччина, Швейцарія, Росія.

У Європі переважають економічно розвинені країни. До «Великої сімки» належать Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія. Інші розвинені країни Європи як, наприклад, Норвегія або Швейцарія, - мають високі стандарти життя, але менший обсяг ВВП. Карликові країни як Андорра, Мальта, Монако, Сан-Марино за рівнем життя належать до економічно розвинених країн світу, проте мають звужену структуру господарства та невеликий ВВП в абсолютному виразі.

Країни з перехідною економікою, – колишні республіки СРСР у Європі (Білорусь, Молдова, Україна, Росія), постсоціалістичні країни Балканського півострова як, наприклад, Албанія, Сербія, Чорногорія, мають нижчі показники соціально-економічного розвитку.

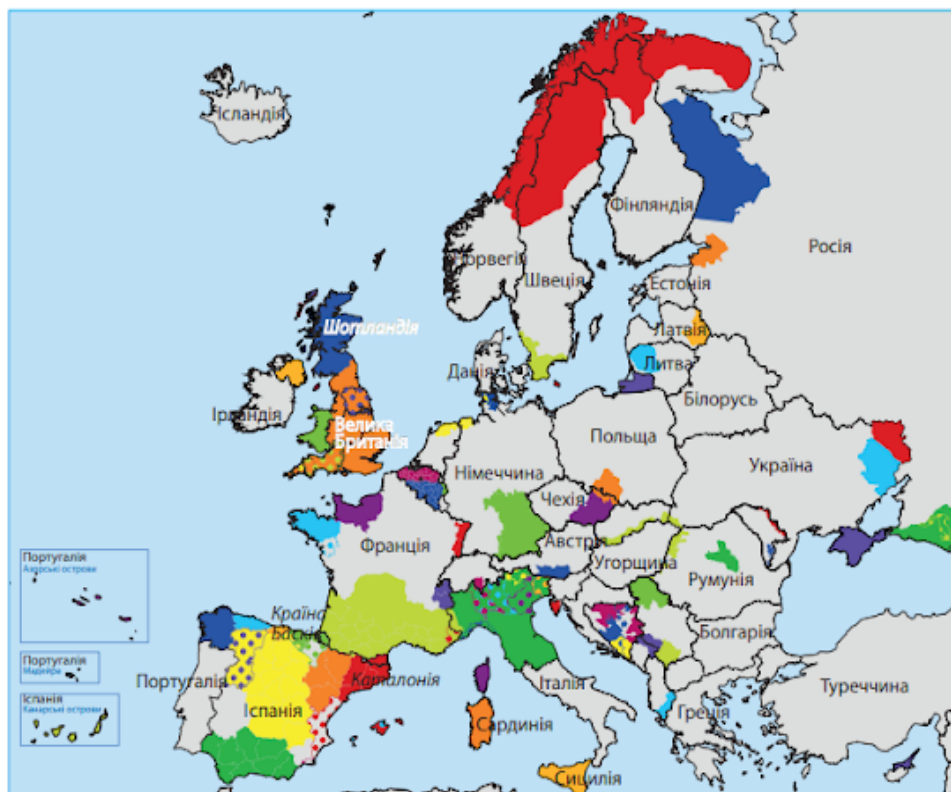
Однією з головних особливостей політичної карти Європи є її динамічність. Основні перетворення пов'язані з міжнародною інтеграцією та дезінтеграцією. Розпад СРСР, Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії (СФРЮ) та Чехословаччини, а також об'єднання Німеччини – основні кількісні зміни. Не менш важливою стала активізація європейської інтеграції.

Європейський Союз і Україна

У 1993 р. Європейське співтовариство трансформувалося у Європейський Союз (ЄС), що розширився до 28 країн-учасниць (на початок 2022 р. – 27 держав). Європейська інтеграція – це перший і надзвичайно масштабний приклад добровільної відмови багатьох розвинених і 16 політично зрілих держав від частини національного суверенітету задля досягнення спільних інтересів громадян усіх країн-учасниць – миру, економічного процвітання, дотримання прав людини та демократичних принципів управління. Водночас із кожним розширенням ЄС стає складніше ефективно реагувати на такі гострі виклики сучасності, як тероризм, міграційний тиск та економічний застій окремих країн-членів. Як наслідок, серед населення стають популярними євроскептичні рухи. Так, у 2016 р. мешканці Великої Британії висловилися на референдумі за вихід країни зі складу ЄС. Натомість Україна з 23 червня 2022 р. є кандидатом на членство у ЄС.

Гострою проблемою для європейських країн є активізація сепаратистських рухів (сепаратизм – політична діяльність, спрямована на відокремлення етнічної, культурної, релігійної або іншої спільноти від основної частини країни). У м'яких формах сепаратистські рухи вимагають окремих прав для своєї спільноти або часткової автономії. Прояви сепаратизму характерні для Іспанії, Великої Британії, Франції та низки інших країн Європи.

Території Європи з проявами сепаратизму

У 2014 р. на частинах територій Донецької та Луганської областей України було створено т. зв. Донецьку Народну Республіку (ДНР) та Луганську Народну Республіку (ЛНР). Генеральна прокуратура України визнала ЛНР та ДНР терористичними організаціями.